

УДК 631.52(633.11+633.14)

**СОРТ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО «СЛАВЕТНЕ» - НАДБАННЯ
НОСІВСЬКИХ СЕЛЕКЦІОНЕРІВ ДЛЯ СУЧАСНОСТІ ТА
МАЙБУТНЬОГО**

В.В.Москалець¹, В.І. Москалець², Ю.М. Піка², Н.М. Буняк², Т.З. Москалець¹

¹ – Білоцерківський національний аграрний університет МОН України

² – Носівська селекційно-дослідна станція Миронівського інституту тваринництва імені В.М. Ремесла НААН України

Серед вітчизняних культур, адаптованих до строкатих ґрунтово-кліматичних умов України, варто віднести тритикале. Володіючи високою резистентністю до посухи, шкідників, збудників хвороб, стабільною продуктивністю, технологічним потенціалом, збалансованим амінокислотним складом, ця культура може значно сприяти виробництву хлібобулочних, борошно-кондитерських виробів із високим вмістом повноцінного білка.

Сорт вторинного тритикале Славетне створений на Носівській селекційно-дослідній станції і виділений шляхом індивідуального відбору з гібридної комбінації (Августо х Ягуар) х № 1364/93 (авторське свідоцтво № 0489; автори: В.І. Москалець, В.В. Москалець, Г.П. Іллічов, М.Д. Горган)). Цей сорт за плоідністю – гексаплоїд, належить до різновидності – *erythrospermum*, середньостиглий, озимого типу розвитку. Ознаки ідентифікації рослин сорту: кущ напіврозлогий, на колеоптилі і листках дуже сильне антоціанове забарвлення, листя зеленого кольору, антоціанове забарвлення вушок – відсутнє, восковий наліт на піхві прапорцевого листка – помірний; антоціанове забарвлення остюків – помірне; довжина листкової пластинки прапорцевого листка середня – 15–19 см, ширина – середня – 1,3–1,5 см; довжина другого листка – 27,5–29,5 см, ширина – до 1,5 см; перед настанням фази колосіння близько $\frac{3}{4}$ рослин з похилими прапорцевими листками; восковий наліт на зовнішній частині пластинки прапорцевого листка – помірний. Інтенсивність опушення стебла під колосом – високе. Рослини сорту Славетне за висотою – 115–118 см, середньостеблові).

Початок колосіння займає середнє місце. Колос – неламкий, за кольором білий (з коричневим відтінком перед повною стиглістю), за щільністю середній; за довжиною без остюків середній (9–11 см); колос за шириною – середній (1,2–1,4 см), колос за формою – пірамідальний, восковий наліт на колосі – помірний; антоціанове забарвлення пиляків – відсутнє; розміщення остюків на колосі – у верхній його половині; остюки відносно колоса – середні (3,5–4,5 см); довжина кільового зубця нижньої колоскової луски – до 2,5 мм; другий зубець нижньої колоскової луски – відсутній; кіль нижньої колоскової луски чіткий до її основи; опушення зовнішньої поверхні нижньої колоскової луски – відсутнє; колоскова луска за формою широко-ланцентна; за виповненістю соломина у поперечному розрізі порожниста, під колосом соломина міцна з слабким зигзагом, положення колоса в просторі у фазу досягання – напівпоникле. У колосі середня кількість квіток – 3–4, і, як правило, 2–3 квітки з яких ферильні. Зернівка за формою

видовжена, за кольором – жовто-біла; за характером поверхні – гладенька, за крупністю – середня. Маса 1000 зерен – 55–59 г, натура зерна – 710–716 г/л. Сорт Славетне виділений за ознаками високої продуктивності, виповненості зерна, пшеничного типу розвитку рослин, стійкістю до вилягання, стійкістю до грибних хвороб, високою морозо- та зимостійкістю, посухостійкістю (8-9 балів). Потенційна насіннева продуктивність – 6,5–9,5 т/га (середня урожайність зерна в умовах виробництва за біологічного і інтенсивного землеробства: для умов перехідної зони Лісостеп-Полісся – 5,5 і 7,5 т/га; умов Лісостепу – 6,5 і близько 9,5 т/га; Полісся – 3,3 і 3,8 т/га, відповідно). За результатами визначення якості зерна тритикале та технологічних показників якості хліба, що для сорту Славетне загальна склоподібність – 11 %; вміст білка в зерні і борошні – близько 8 %; сирової клейковини в борошні – 10%; група якості клейковини – II і ВДК – 95; пружність тіста (P) – 60 мм; розтяжність тіста (L) – 29 мм; збалансованість тіста (P/L) – 2,2; сила борошна (W) – 72 о.а.; об'ємний вихід хліба з 100 г борошна – 445 мм; зовнішній вигляд хліба: поверхня, форма, колір кірки, загальна оцінка – 8 балів; м'якуш за еластичністю, пористістю, кольором – 8 балів і загальна хлібопекарська оцінка – також 8,6 балів. Чутливість сорту Славетне на елементи технології вирощування: глибина загортання насіння глибша, ніж для зернових культур першої групи, а за низької культури землеробства глибину загортання насіння тритикале потрібно збільшувати до 5 см; норма висіву насіння після кращиків попередників і в умовах достатнього зволоження становить 4,5 млн/га, а після гірших попередників – 5 млн/га; строки сівби в зоні Лісостепу є друга-початок третьої декади вересня, Полісся – початок другої декади вересня (особливістю сорту є те, що посіви не переростають восени і слабо розвиваються рано навесні, натомість формують потужну вторинну кореневу систему); попередники – цей сорт тритикале не вимогливий до попередників; своєчасне внесення добрив – оптимальна норма мінеральних добрив для умов Лісостепу $N_{40}P_{60}K_{60}$, Полісся – $N_{60}P_{90}K_{90}$; своєчасна передпосівна інокуляція мікробними препаратами – Діазобактерином (*Azospirillum brasilense*) та Альфобактерином (*Achromobacter album* 1122), покращує азотне і фосфорне живлення рослин, забезпечує адитивний ефект в системі «рослини-мікроорганізми ґрунту», що позитивно відбивається на схожості насіння, прирості сухої вегетативної маси, істотно покращує якісні параметри кількісних і якісних характеристик зерна; застосування засобів захисту – в окремі роки на території Чернігівської та Житомирської областей країни проти білої плямистості, викликаній *Bacillus megaterium* pv. *cerealis*, ефективний біологічний препарат Агат 25 К (обробка насіння або обприскування рослин до фази трубкування); проти збудника бурого іржі *Puccinia triticina* Erikss – Альфа-Тебузол, системний фунгіцид превентивної та куративної дії, норма витрати препарату – 0,8–1 л/га. **Висновок:** створено новий сорт вторинного тритикале гескаплоїдного рівня полісько-лісостепового екотипу та надано морфо-біологічну і господарсько-цінну характеристику для подальшої селекційної роботи та виробництва, адаптованого до сучасних вимог.